

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
Докторске академске студије

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

На VI редовној седници одржаној 26. априла 2023. године Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду, одлуком број 1130/1, образовало је Комисију за оцену докторске дисертације **мр Немање Каровића** под насловом **Поезија и поетика треће генерације српског послератног модернизма (Љубомир Симовић, Бранислав Петровић, Матија Бећковић)** урађену под менторским руковођењем проф. др Предрага Петровића.

2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. МЕНТОР

Име и презиме: Предраг Петровић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Српска књижевност

Датум избора у звање: 2021.

Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: Јован Делић

Звање: редовни професор у пензији, дописни члан САНУ

Ужа научна област: Српска књижевност

Датум избора у звање: 2009.

Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: Валентина Хамовић

Звање: ванредни професор

Ужа научна област: Српска књижевност

Датум избора у звање: 2017.

Установа на којој је запослен: Учитељски факултет Универзитета у Београду

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља) презиме:	Немања (Зоран) Каровић
Датум и место рођења:	29.05.1989, Београд
Наслов мастер рада:	Истражни поступак као литерарни проседе у делима Данила Киша и Франца Кафке
Датум одбране мастер рада:	23.09.2015.
Установа где је одбрањен мастер рад:	Универзитет у Београду Филолошки факултет
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	Српска књижевност

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

**Поезија и поетика треће генерације српског послератног модернизма
(Љубомир Симовић, Бранислав Петровић, Матија Бећковић)**

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мср Немање Каровића има 438 страница и подељена је у неколико већих поглавља: Уводна разматрања (1–10); Љубомир Симовић (11–144); Матија Бећковић (145–256); Бранислав Петровић (257–379); Завршна реч (380–406), након чега следе Извори и литература (407–438).

У уводном делу кандидат дефинише основни истраживачки циљеви ове дисертације који производе из покушаја да се на књижевноисторијски поуздан начин утврди поетички статус Љубомира Симовића, Матије Бећковића и Бранислава Петровића у контексту развоја српског послератног модернизма. Анализирани корпус сачињавају дела која су поменути аутори објављивали од краја педесетих до почетка осамдесетих година, јер им је током тих деценија пошло за руком да на естетски аутентичној основи утемеље своју лирску самосвојност и поетички динамизују еволутивне токове савремене српске поезије. Испитивањем индивидуалног стваралачког сазревања ових песника кандидат настоји да опцрта лук њихове естетске еманципације од модернистичких претходника, али и да представи кључне поетичке чиниоце који конституишу њихову јединствену поетску природу. Посебна истраживачка пажња посвећена је начину на који се текућа критика опходила према песништву ових аутора, али и сагледавању положаја који им је додељиван у каснијим књижевноисторијским синтезама. Кандидат своје истраживање одређује као покушај да се докаже како су Љубомир Симовић, Матија Бећковић и Бранислав Петровић више од песничке генерације или нараштаја, јер их изнутра у већој мери повезује поетичка сродност него хронолошка блискост, али мање од

покрета, правца или песничке школе, јер збир њихових стваралачких самосвојности није обједињен никаквим заједничким програмом или манифестом. Рађањем и поетичким развитком ових песника начињен је важан и унеколико прекретнички импулс у сложенем процесу послератне књижевне еволуције.

У поглављу посвећеном поезији Љубомира Симовића кандидат детаљно анализира песничке збирке *Словенске елгије*, *Весели гробови*, *Последња земља*, *Шлемови*, *Уочи трећих петлова*, *Субота*, *Видик на две воде*, *Ум за морем*, и *Источнице*. Питања којима кандидат посвећује посебну пажњу су однос Симовићеве поезије према историји и књижевној традицији, потом иронија, апсурд, црни хумор и гротеска као одређујући феномени Симовићевог песничког поступка. Пратећи преображаје ауторове поетике, кандидат ово поглавље завршава анализом песме „Десет обраћања Богородици Тројеручици Хиландарској“ као врхунцем песникове религиозне осећајности. Пројављивање религиозне осећајности на обзорјима стваралачке поетике неутралисаће Симовићеву некадашњу склоност ка иронијском третману молитве и омогућити му да жељу за скрушеним обраћањем Богородици реализује уметничким средствима блиским традиционалној црквенопоетској изражајности. У делу рада посвећеном поезији Матије Бећковића пажња је посвећена песниковим збиркама *Вера Павладољска*, *Метак луталица*, *Тако је говорио Матија*, *Рече ми један чоек*, *Међа Вука Манитога* и *Леле и куку*. Тежиште анализе је на језичким и стилским аспектима Бећковићеве поезије, сусретима (и сударима) усмене и писане културе у опусу овога аутора, односа песничког уобличења херојско-патријархалног морла и духа савремености, до могућности сагледавања Бећковићеве поезије у светлу Његошевог песничког наслеђа. Остајући тематско-мотивски у потпуности усредсређен на природу Роваца, карактер Црногораца и судбину српства, Матија Бећковић је у поетику свог песничког триптиха ипак уносио и невелике, али и незанемарљиве стваралачке и стилскоизражајне промене – све мање присуство дијалектизама, односно постепено дистанцирање казивачког гласа од мање познатих локалних израза и његово све изразитије приближавање књижевнојезичкој норми. Такође, евидентно је и поступно преображавање основног песничког ритма, које се одвијало путањом од слободније говорне дикције ка класичнијем и тврђем такту десетерачке изражајности. У поглављу у којем се анализира поезија и поетика Бранислава Петровића, тежиште је на интерпретацији збирки *Моћ говора*, *Градилиште*, *О проклеа да си Улицо Риге од Фере*, *Предосећање будућности*, *Трагом прах* и *Све самљи*. Поезија овог аутора сагледава се кроз питања тематски и мотивских усмерења, одређење неоавангардних импулса, метапоетских и лудистичких тенденција и присуства еротских и меланхоличног у Петровићевој поезији. Кандидат истиче да је у рељеф поетских стварности проистеклих из остварења Љубомира Симовића, Матије Бећковића и Бранислава Петровића дубоко утиснуто модерно хумористичко осећање, које допушта смеху да се, стопљен са људском трагиком, животном горчином или фантастичним искуством, слободно разлеже широким лирским пољима. Гротескном стилизацијом песничких слика Симовићев хумор задобија иронијску оштрину; гипкости Бећковићевог смеха подједнако добро пристају и козерске игре и сатиричне опомене, и деепизација ровачких светоназора и виталистичка узвикивања у црногорској пустињи; док хумористичком духу Бранислава Петровића с лакоћом успева да се из сфере забављачке реторичности неосетно премести у област пародијске и гротескно-фантастичне изражајности.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Немање Каровића написана је у стилу квалитетне научне прозе и представља резултат амбициозно постављеног и научно-методолошки добро утемељеног истраживања. Анализирајући први збирку Љубомира Симовића *Словенске елегije* кандидат доказује да је овај песник већ у овој књизи испољио склоност ка поетској употреби разговорног језика и жељу за стварањем илузије живе речи, што су поетичке тежње које ће, преиначивши се временом у поступак дијалогизовања песничких сижеа и драматизовања опеаних ситуација, темељно обележити целокупно Симовићево стваралаштво. Премда се под утицајем дијалогизовања и драматизације песничког текста фигура класичног поетског субјекта несумњиво повукла у други план, важно је нагласити да она није сасвим ишчезла са Симовићевог стваралачког хоризонта, већ се преобразила у готово неприметну, али не мање присутну, говорним лицима надређену инстанцу ауторске свести. Та свест у свет песничке стварности не ступа директно, већ се посредно пројављује у трептајима дубљих значења и искрама општијег смисла онога што на површини разговорно конципираног сижеа лирски јунаци казују. Сачињена од тематски разноврсних, а од шире конверзационе целине одељених драмских фрагмената, које изнутра повезује једино глас дијалогски активног, али повремено и приповедачки настројеног лирског субјекта, поема „*Portus regius*”, објављена у збирци *Последња земља* 1964. године, заузима поетички важно место у Симовићевом опусу јер представља тренутак у којем су песникову изражајност изненада прожели бројни искази и фразе савременог, градског говорног идиома, а композиционим устројством дела овладао један од еминентних чинилаца модерног доживљаја света – дух фрагментарности, чиме као да је наговештена стваралачка концепција потоње, уметнички знатно успелије, поеме под насловом *Субота*. Бавећи се збирком *Уочи трећих петлова* кандидат истиче да Симовић одбацује естетске стеге књишке конвенционалности и слободно се служи стилским преимућствима разговорног језика и непосредног обраћања. Међутим, не устручавајући се од опонашања свакодневне комуникације, аутор стихове ипак није у већој мери бојио дијалекатским колоритом и жаргонском фразеологијом. Врхунски израз песникове фасцинираности уметничким потенцијалима живе речи и горке свакодневице људи потиснутих на маргину друштвеног живота, остварен је на страницама *Суботе*, чији је колоквијално интонирани језик проткан елиптичним реченицама кафанских наруџбина, сликовитим жаргонским фразама градске периферије и реторички ефектним пословичним исказима којима јунаци обелодањују болне тачке властите судбине и дочаравају дух савременог незнања. Потчинивши логику лирског изражавања основним принципима драмско-дијалогског приказивања, субјект се преобразио у ћутљивог бележника који туђе речи пажљиво ослушкује, језичку грађу педантно пробира и прикупља, а потом сабрани говорни материјал – стварајући привид пресне и живе, иако дифузне и фрагментиране конверзације – излаже читалачком погледу. Управо селекција исказа и њихово композиционо размештање представљају чинове којима је Симовић успео да лирску субјективност *Суботе*, не отеловљујући је, уметнички оприсутни.

Кандидат истиче да је збирком *Рече ми један чоек* Матија Бећковић обзнанио да се, напуштајући стваралачку парадигму засновану на урбаној комуникативној поезији прожетој наносима неосимболистичких топоса, опредељује за говорни поетски језик дијалекатског типа. Ово нагло преусмеравање поетске пажње ка завичајном простору и изражајном богатству источнохерцеговачког дијалекта песник је оправдавао умором од урбаног језика и засићеношћу

књишким манирима, лажним мислима и професионалном литературом. Језички заокрет ка дијалекатском говору несумњиво представља крупну и сложу промену условљену мноштвом различитих узрока. Кандиadt прати како се у новој Бећковијевој стваралачкој оријентацији може препознати уметничко оспољење песничког сентимента према завичајном искуству, израз љубави према језичкој колоритности и жеље да своју поезију учини изражајно егзотичнијом, порив за стилским онеобичењима, начин да се изазове нешто неочекивано и подстакне читалачка пажња, затим знак унутрашње потребе за иновирањем и стабилизовањем властитог, дотад поетички прилично дифузног стваралаштва. Читав низ анализираних песничких поступака – попут поетске употребе разговорне дикције и фразеолошког богатства непосредног комуницирања, уметничке стилизације дијалекатско-социолекатских говорних обележја и тематизовања света са периферије или маргине, смене лирске инстанце говорним лицима и дијалогско-монологског структурирања текста, као и склоности ка дужем књижевном облику и форми поеме – учинили су Бећковићеву збирку *Рече ми један чоек* и Симовићеву књигу *Субота* поетички сродним делима, а њихове ауторе приближили кругу оних писаца који су у другој половини шездесетих и током седамдесетих година били водећи носиоци стварносне прозе, то јест прозе новог стила или обновљеног реализма. Естетски се приклонивши прозним ствараоцима што су, презревши тежње ка интелектуализирању књижевности и одбацивши сваку артифицијелност, неговали непосреднији однос према грубој стварности живота, Матија Бећковић и Љубомир Симовић су пружили упечатљив књижевни допринос новом поимању стилистичке норме, односно њеном разједначавању са појмом граматичког стандарда.

Публиковањем књиге *Моћ говора* Бранислава Петровића савремена поезија добила оно што јој је естетски недостајало, а чега су се шири читалачки кругови ужелели. Заузевши опозитну позицију у односу на преовлађујућу поетичку парадигму, и отворивши се ка, чинило се тада, прилично занемареном чиниоцу модерне књижевне комуникације – самом читаоцу, Петровићева прва збирка песама допринела је развоју модернистичке поезије и одиграла значајну улогу у динамизацији текућих књижевноисторијских процеса. Анализирајући поетски језик овог песника, кандидат закључује ја он изразито комуникативан, али не и значењски упрошћен, те песме *Моћи говора* од публике не захтевају упућеност у разне потанкости књижевних традиција и филозофских знања. То је језик који се, доводећи у први план искуство свакодневног живота и темељећи своју изражајност на разговорном тону, обраћа такозваном обичном човеку. Овај лирски првенац подсетио је књижевнокритичку и читалачку јавност да се модерна и уметнички вредна песничка остварења могу испевати јасним, интелектуалистички непретенциозним, па чак и изражајно ноншалантним језиком. Чињеница да је у колоплет литерарних струјања унео баш оно што им је поетички било најпотребније, представљала је, с једне стране, својеврсни катализатор Петровићевог наглог песничког успеха, али је, са друге, наговестила нове и другачије естетске путеве којима би српско модерно песништво могло да пође. Одбацујући емоционално суспрегнут и стишан тон поезије која је интелектуалистичке прегоре претпостављала лирској осећајности, а филозофски ароматичну загонетност оглашавала за поетички идеал, Петровић је настојао да испољавања поетске субјективности растерети наноса књишке уштогљености, да модерни песнички израз тргне из симболистичког сна и разбуди флуидном, гипком и непредвидљивом разговорном интонацијом која не само што не преза од екскламације и грубих довикивања већ је и довољно слободна да, нагло прелазећи из једног у други осећајни регистар, следи изненадне смене субјектових

расположења. У докторату се успешно доказује да су песничким делима Бранислава Петровића, упоредо са лирским остварењима Љубомира Симовића и Матије Бећковића, оцртана је нова поетичка путања која, супротстављајући се естетски истрошеним елементима неосимболистичке парадигме, водила од сложених ка основнијим семантичким садржајима и од апстрактног ка конкретнијем искуству, односно од неопипљивих мисаоних суптилизација ка чулној пуноћи животних елементарности.

Кандидат пажњу посвећује и чињеници са су у књижевнокритичкој рецепцији поетског стваралаштва Матије Бећковића и Бранислава Петровића врло рано јавило, и временом сасвим усталило, уверење да њихова дела припадају сфери такозване естрадне поезије. При историјским сагледавањима развоја српског послератног песништва обележје естрадности најпре је приписивано представницима социјално ангажоване лирике, због тога што су песници пругашко-кубикашког заноса своје политички инструисане песме изводили јавно, односно паролашки гласно рецитовали пред масама. Међутим, шездесетих година естрадном ће бити називана група песника који су се, засићени херметизмом и хипертрофираном интелектуалношћу, побунили против такозваног кабинетског схватања поезије, а затим, засновавши властити поетски језик на комуникативности и подилазећи укусу ширег круга читалачке публике, желели да у свету масовних медија стекну популарност и досегну публицитет спортских, певачких и глумачких звезда. Кандидат наглашава да, за разлику од првог послератног песничког нараштаја, естрадни карактер у стваралаштву млађих песника, у које су најчешће убрајани Матија Бећковић, Бранислав Петровић и Вито Марковић, није био споља подстицан идеолошким разлозима, већ је изнутра мотивисан самосвојним поетичким аспирацијама.

Докторска дисертација доказује да Љубомир Симовић, Матија Бећковић и Бранислав Петровића представљају песнике који су одиграли значајну улогу у преусмеравању токова српског послератног модернизма, тако што су, чувајући у себи стечено модернистичко искуство, али осећајући да су се поједини аспекти оваквог опредељења изјаловили, иницирали повратак поетског језика у домен комуникативније изражајности, али не обнављајући притом и некадашње механизме идеолошке инструментализације значењски једноставнијих поетских творевина. Испољавање антидогматског става почетком педесетих година обезбедило је појединим песницима модернистичку легитимацију, док се код Симовића, Бећковића и Петровића еминентно модеран став најпре зачиње у тренутку замене начела подражавања начелом надметања, које ствараоцу помаже да се ослободи поунутрашњеног епигонства. Тај став се потом читавао у чиновима њиховог стваралачког супротстављања ономе што је у савременој поезији, иако модернистичко по пореклу, постало истрошено од претеране употребе и клишетирано од неинвентивног коришћења. Љубомир Симовић, Матија Бећковић и Бранислав Петровић, дакле, нису настављачи неосимболистичког сензибилитета, али несумњиво јесу весници новог, на другачијим темељима заснованог модернистичког импулса.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Немања Каровић, „Питање као поетичка стратегија у *Планети Дунав* Љубомира Симовића“, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, Књ. 64, св. 3, 2016, стр. 859-876.

2. Немања Каровић, „Песничко човекољубље Бранислава Петровића“, *Прилози за поетику Бранислава Петровића* : зборник радова [са научног скупа одржаног 10. маја 2018. у Чачку, у оквиру програма 55. "Дисовог пролећа", Чачак : Градска библиотека "Владислав Петковић Дис", 2019, стр. 175-197.

3. Немања Каровић, „Метапоетска свест у раној поезији Матије Бећковића“, *Матија Бећковић у поетолошким и стилистичким анализама* – (радови са научног скупа "Књижевно стваралаштво Матије Бећковића у поетолошким и стилистичким анализама", одржаног 20. и 21. априла 2019. године у Андрићграду), Вишеград : Андрићев институт, 2019, стр. 141-161.

4. Немања Каровић, „Методички приступ поеми“, Зборник радова са Међународног научног скупа *Програмске (ре)форме у образовању и васпитању - изазови и перспективе*, одржаног 20. маја 2019, Београд : Учитељски факултет, 2020, стр. 306-314.

VII ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација мср Немање Каровића доказује да песници Симовић, Бећковић и Петровић представљају више од песничке генерације или нараштаја, јер их изнутра повезује поетичка сродност, пре него хронолошка блискост, али мање од покрета, правца или песничке школе, јер збир њихових стваралачких самосвојности није обједињен никаквим заједничким програмом или манифестом. Иако се песнички развој ових аутора није одвијао у истом ритму, њихови књижевни плодови су се временом почели указивати као спонтана, стваралачки сродна и готово симултано испољена реакција на оне аспекте неосимболистичке парадигме који су почели да одишу духом естетске истрошености. Осетивши да је савремени песнички исказ засићен тежњама ка семантички затамњеној изражајности и херметизму, што је довело до хипертрофије псеудоинтелектуалности, удаљавања поезије од конкретних стварносних садржаја и њеног затварања у уске кругове читалачких посвећеника, Љ. Симовић, М. Бећковић и Б. Петровић су начинили кључни поетички преокрет тиме што су, сваки на свој начин, обновили идеју о комуникативном песничком језику, преусмерили стваралачку пажњу ка непосредним доживљајима реалног живота, и оплеменили пределе својих лирских светова феноменима што долазе из области свакодневног искуства. Љубомир Симовић, Матија Бећковић и Бранислав Петровић нису песници чијим је сложеним путањама поетичког развоја управљала жеља за естетским уподобљавањем некој постојећој песничкој школи или књижевној струји, већ самосвојни ствараоци који су, не презајући од супротстављања магистралним токовима савремене поезије и смело се упуштајући у ризик самопотраге, дуготрајни процес уметничког сазревања темељили првенствено на суптилном и доследном „ослушкивању тајновитих дамара својих унутрашњих поетскотворачких налога“. Љубомира Симовића, Матију Бећковића и Бранислава Петровића поетички сродним песницима чини низ заједничких естетских опредељења која су происходила из стваралачких тежњи ка комуникативнијим видовима поетског изражавања, вештине да се у говорном језику (жаргону, дијалекту, социолекту) препозна књижевноуметнички потенцијал, али и љубави према обичном човеку, скривеним дражима свакодневног искуства и лепоти живе речи. Њихове поетике су блиске чак и кад се сагледају у светлу често примењиваних обликотворних поступака и учестало коришћених стилских средстава. Сва три песника су мање или више склони да лирске структуре изграђују подужим набрајањима, поетске целине композиционо и семантички заокружују поентирајућим завршницама, а слике произашле из субјективних доживљаја онеобичавају придајући им хиперболичне размере.

VIII ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „Поезија и поетика треће генерације српског послератног модернизма (Љубомир Симовић, Бранислав Петровић, Матија Бећковић)“ аутора мср Немање Каровића констатовано је да утврђено подударарење текста износи 1%.

Овај степен подударности у складу је са Чланом 9. Правилника.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

IX ПРЕДЛОГ

Комисија за оцену докторске дисертације Немање Каровића „Поезија и поетика треће генерације српског послератног модернизма (Љубомир Симовић, Бранислав Петровић, Матија Бећковић)“ констатује да је ова дисертација оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати с позитивном оценом Извештај о оцени докторске дисертације мср Немање Каровића под насловом „Поезија и поетика треће генерације српског послератног модернизма (Љубомир Симовић, Бранислав Петровић, Матија Бећковић)“ коју је урадио под менторством проф. др Предрага Петровића, и да је, у складу са прописима, упуту Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на разматрање.

Београд, 08. мај 2023. г.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

проф. др Јован Делић

проф. др Предраг Петровић

проф. др Валентина Хамовић